

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Історико-філософський факультет
Кафедра філософії**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Вченою радою Історико-філософського
факультету

Протокол № 8 від 20 березня 2018 р.

Вчений секретар **Р.В. Мартич**

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ІСПИТУ В АСПІРАНТУРУ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 033 ФІЛОСОФІЯ**

Історико-філософський факультет

«УХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри філософії,
протокол № 9 від 20 березня 2018 р.
завідувач кафедри **Р.О. Додонов**

ББК 87
Ф56

Програма вступного іспиту в аспірантуру зі спеціальності 033 Філософія /

Укл.: О.С. Александрова, О.В. Горбань, Л.А. Овсянкіна, Ю.В. Омельченко.

– К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2018. – 24 с.

Укладачі: д. філос. н., проф. О.С. Александрова;

д. філос. н., проф. О.В. Горбань;

к. філос. н., доц. Л.А. Овсянкіна;

к. філос. н., доц. Ю.В. Омельченко.

Рецензенти:

М.Г. Тур – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Київського університету імені Бориса Грінченка;

Н.Д. Ковальчук – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Київського університету імені Бориса Грінченка;

У змісті програми вступного іспиту в аспірантуру зі спеціальності 033 Філософія відображено вимоги, що ставляться до обсягу необхідних знань із курсу, а також надана рекомендована основна і додаткова література, необхідна для опрацювання під час підготовки до іспиту.

ЗМІСТ

Вступ	4
I. Зміст навчальної дисципліни	5
II. Рекомендована література	12
III. Питання для підготовки до вступного іспиту в аспірантуру зі спеціальності 033 Філософія	20
IV. Критерії оцінювання знань.....	23

ВСТУП

Програма складена колективом фахівців кафедри філософії Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка з урахуванням вимог щодо обсягу професійних знань, які мають продемонструвати ті, хто бажають вступити в аспірантуру зі спеціальності 033 Філософія.

Мета іспиту – встановити глибину необхідних знань претендента зі спеціальності та рівень його підготовки до самостійної науково-дослідної роботи.

Під час вступного іспиту претендент має продемонструвати глибокі системні знання із загальної філософії, соціальної філософії та філософії історії, а також з філософії освіти. Він має вміти давати чітке розуміння сучасної наукової картини світу, визначення сутності явищ та процесів, які забезпечують науковця методологією правильного застосування загальних та специфічних методів наукових досліджень, закладають підвалини креативного мислення та сприяють формуванню культури наукової діяльності. Претендент має показати чітке розуміння основного предмету соціальної філософії та філософії історії і вміння оперувати такими питаннями, як соціальна форма, соціальна система, соціально-історичні зміни, історичний процес тощо. Необхідно також вміти виділяти основні аспекти вивчення проблематики філософії освіти і відповідно філософсько-освітнього знання, а також вступати в наукову дискусію щодо специфіки філософії науки як самостійного аспекту вивчення і складової частини філософії освіти. В галузі філософії освіти необхідно показати вміння оперувати такими питаннями, як системний характер навчання, філософія та педагогіка, проблема методології навчання та виховання.

I. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. ФІЛОСОФІЯ В СИСТЕМІ НАУКОВОГО ЗНАННЯ

Філософія та її місце в системі наукового знання. Філософія і світогляд. Світогляд як духовно-практичний спосіб освоєння світу. Структура світогляду. Світогляд як поліструктурне утворення. Історичні типи світогляду: міфологічний, релігійний, науковий і філософський. Філософія як теоретична основа світогляду. Категорії філософії – основоположні наукові та світоглядні поняття. Гуманітарна та соціокультурна зумовленість філософії. Предмет філософії. Коло філософських роздумів: людина і світ, людина і природа, людина і суспільство, мислення і буття, духовне і тілесне, життя та смерть, добро та зло, істина та хиба, прекрасне та потворне. Основне питання філософії.

Структура філософії. Традиційні розділи філософського знання та його розвиток. Онтологія, натурфілософія, філософська антропологія, гносеологія, логіка, етика, естетика, соціальна філософія, філософія історії, філософія культури, філософія економіки, філософія політики, філософія права, філософія релігії, філософія науки, філософія мови та ін. Методи філософії. Поняття методу. Співвідношення філософських, загальнонаукових і спеціально-наукових методів. Усталені методи філософського пізнання: метафізика та діалектика. Новітні філософські методи: феноменологія, структуралізм, герменевтика, психоаналіз тощо. Функції філософії. Поняття функції. Засадничі функції філософії: світоглядна та методологічна. Інші функції філософії: концептуальна, пізнавальна, пояснювальна, евристична, аксіологічна, креативна.

ТЕМА 2. ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФІЛОСОФСЬКОГО ЗНАННЯ

Парадигма античної філософії. Досократівська (докласична) філософія.

Антична філософія класичного періоду: а) софісти; б) Сократ; в) Платон; г) Арістотель. Філософія елліністичного і римського періодів: а) елліністична філософія (перипатетика, академічна філософія, епікуреїзм, стоїцизм, скептицизм, еklektизм); б) римська філософія (просвітительство, сакралізація, неоплатонізм).

Середньовічна філософія. Патристика: а) гностицизм; б) маніхейство; в) аполагети; г) Аврелій Августин; д) Псевдо-Діонісій і Аріопагіт. Виникнення схоластики у Західній Європі: а) Еріугена; б) проблема універсалій; в) раціоналізм і натуралізм шартрської школи.

Філософія Відродження. Епоха, культура, філософія. Гуманізм в Італії:

а) ренесансний гуманізм (Данте Аліг'єрі, Франческо Петрарка); б) флорентійський неоплатонізм (Марселліо Фічіно, Пікко делла Мірандола); в) Реформація. (Еразм Роттердамський, Мартін Лютер). Гуманісти заальпійських європейських країн (Мішель Ейкем де Монтень). Натурфілософія (Джордано Бруно, Галілео Галілей). Соціальні теорії: а) ідеологія централізованої держави (Ніколо Макіавеллі, Жан Боден); б) ідея природного права; в) попередники утопічного соціалізму (Томас Мор, Томазо Кампанелла).

ТЕМА 3. КЛАСИЧНА ТА ПОСТКЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ XIX-поч. XXI ст.

Філософія Нового часу:

а) раціоналізм та емпіризм (Френсіс Бекон, Рене Декарт, картезіанство); б) англійська філософія ХУП ст. (Томас Гоббс, Джон Локк); в) розквіт метафізичних вчень ХУП ст. (Бенедикт Спіноза, Готфрід Лейбніц, Христіан Вольф); г) суб'єктивно-ідеалістична завершеність сенсуалістичної філософії і критична реакція на неї (Джордж Берклі, Давид Юм).

Французька філософія XVII-XVIII ст.: освітянство (Ф. Вольтер, Ж.-Ж. Руссо); б) французький матеріалізм (Ж. Ламетрі, Д. Дідро, А. Гольбах, К. Гельвецій). Німецька класична філософія: а) філософія історії Гердера; б) І. Кант – засновник трансцендентальної філософії; в) Й. Фіхте – суб'єктивна діалектика; г) Класичний ірраціоналізм Ф. Шеллінга; д) співвідношення методу і системи в філософії Г. Гегеля; ж) основні принципи філософії Ф. Фюєрбаха.

Посткласична філософія XIX - початку XX ст.:

1. Філософія марксизму: а) основи матеріалістичної діалектики; б) матеріалістичне розуміння історії. 2. Позитивізм у XIX ст.: а) програма “позитивної філософії” О. Конта; б) еволюціонізм Г. Спенсера. 3. Ірраціоналізм і філософія життя: а) волюнтаризм А. Шопенгауера; б) екзистенціалізм С. К'єркегора; в) Нігілістична філософія Ф. Ніцше та його вчення про надлюдину; г) морфологія культури й основні ідеї філософії історії О. Шпенглера; д) інтуїтивізм А. Бергсона (поняття інстинкту, інтелекту, інтуїції у “Творчій еволюції”).

Філософія у XX - XXI столітті:

1. Головні проблеми і тенденції XX ст. Прагматизм (Ч. Пірс, У. Джеймс, Д. Дьюї).

2. Психоаналіз і філософія неофрейдизму: а) З. Фройд про філософію історії і культури; б) аналітична психологія К. Юнга і колективне несвідоме; в) гуманістичний психоаналіз Е. Фромма.

3. Феноменологія Е. Гуссерля.

4. Екзистенціальна філософія.

5. Сучасна філософська антропологія.

6. Основні тенденції релігійно-філософської думки у XX – XXI ст.

7. Філософська герменевтика.

8. Структуралізм і постструктуралізм: а) структурні методи в гуманітарних науках і філософський структуралізм; б) структурна антропологія К. Леві-Строса.

9. Аналітична філософія: становлення і джерела (Дж. Мур, Б. Рассел, Л. Вітгенштейн); “Постпозитивізм” і філософія науки (К. Поппер, Г. Башляр, Т. Кун, І. Лакатос, С. Тулмін, П. Фейєрабенд).

10. Критичність філософії постмодернізму: а) метафізика бажання (Ж. Дельоз, Ф. Гватарі); б) теорія «репресивного суспільства» (Г. Маркузе, М. Фуко).

ТЕМА 4. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ

Принципи визначення філософії в Україні.

Філософія в системі культури Київської Русі (Іларіон Київський, Данило Заточеник, Кирик Новгородець, Кирило Філософ, Клим Смолятич, “Бджола”). Становлення філософії українського духу у Києво-Могилянській Академії (І. Гізель, Ф. Прокопович, Г. Щербацький, П. Лодій та ін.). Г.С. Сковорода – фундатор філософії українського духу. Філософія вітчизняного просвітництва (Т. Осиповський, І. Тимковський, В. Каразін, І. Ризький, М. Максимович та ін.). Український романтизм (М. Гоголь, М. Костомаров, П. Куліш та ін.). Філософські ідеї Т.Г. Шевченка, О. Потебні, С. Подолинського, М. Драгоманова, В. Антоновича. Філософія видатних українських письменників кінця ХІХ-початку ХХ ст. (І. Франко, П. Грабовський, М. Коцюбинський, Л. Українка). Філософія періоду відродження українського духовного життя (В. Винниченко, М. Грушевський, В. Зеньковський та ін.). Філософія національної самобутності (Д. Донцов, В. Липинський, І. Лисяк-Рудницький та ін.).

ТЕМА 5. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ ТА ФІЛОСОФІЇ НАУКИ

Онтологія як загальна теорія буття. Буття як проблема. Об’єктивне буття і Я-буття. Основні категорії філософії. Матерія, простір і час. Людина і її буття в світі. Багатомірність людини. Душа і тіло. Проблема єдності духовного і матеріального. Свідомість, самосвідомість і рефлексія. Свідомість і сфера несвідомого. Розум. Свідомість, мова і спілкування.

Сутність і сенс пізнання. Види пізнання. Співвідношення знання і віри. Суб’єкт і об’єкт пізнання. Пізнання, практика і досвід. Істина. Структура і функції наукового пізнання. Чуттєве, емпіричне і теоретичне пізнання, теорія і практики. Мислення: сутність і основні форми. Методологія, методи наукового пізнання та їх класифікація. Функції філософії в науковому пізнанні. Загальнонаукові методи і прийоми дослідження. Особливості і специфіка методів пізнання в педагогіці.

ТЕМА 6. СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ ЯК ОСОБЛИВИЙ ТИП ПІЗНАННЯ СУСПІЛЬНОГО БУТТЯ. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ (ВІД АНТИЧНОСТІ ДО СЕРЕДИНИ ХІХ СТ.)

Поняття суспільства як соціального організму. Індивідуальне і суспільне. Соціальні відносини і соціальна система суспільства.

Предмет і функції соціальної філософії.

Циклічне бачення соціального часу у Ведах: від Золотого віку Сатья-юга до Залізного віку Калі-юга. Непорушна система варн як основа давнього індійського

суспільства. Соціальна складова концепцій сансари і карми.

Даоський принцип “невтручання” (у вей) як основа суспільної гармонії. Конфуціанський ідеал суспільної згоди. Китайська школа фа цзя (легісти) як приклад авторитарного адміністрування суспільства.

Давньогрецький поліс як громадська община та форма місцевого самоуправління. Поняття «громадянин» і «громадянське суспільство» в античному полісі. Зародження і становлення полісної демократії. Причини занепаду полісів. Соціально-філософські погляди Платона та його вчення про ідеальну державу.

Суспільство в Середні віки: два світи – церковний і світський. Вплив есхатологічних ідей на суспільство в добу Середньовіччя.

Соціально-філософська парадигма епохи Відродження: вихід світського з тіні церковного.

Людина як суспільна істота в соціально-філософських теоріях доби Просвітництва.

Соціально-філософські ідеї представників німецької класичної філософії. Соціологічна інтерпретація суспільства: О. Конт, Г. Спенсер, Дж.С. Міль. Соціально-філософська доктрина марксизму: діалектика суспільного розвитку.

ТЕМА 7. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ (З 2 ПОЛОВИНИ ХІХ СТ. ДО СУЧАСНОСТІ). ВІТЧИЗНЯНА СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА

Передумови «весни народів» та розвиток етнонаціональних соціально-філософських теорій. Соціальна аксіологія неокантіанців.

Ф. Ніцше як соціальний філософ. Психологічний напрямок у соціально-філософській думці: Г. Лебон, Г. Тард, З. Фрейд, К.-Г. Юнг, Ж. Лакан. Феноменологічна соціологія.

Критика тоталітаризму й авторитаризму у творчості неомарксистів. Проблема людського вибору у філософії екзистенціалізму. Основні соціально-філософські позиції постмодернізму.

Погляд на суспільство та його історію у філософській думці Київській Русі. Соціально-філософські погляди представників братств, Острозької школи та Києво-Могилянської академії. Боротьба проти окатоличення України як суспільний феномен.

Кордоцентрична філософія Г. Сковороди. Соціально-філософські погляди Т. Шевченка. Зародження національно-демократичної ідеології: кирило-мефодіївці та «громадівці». Соціально-філософські погляди М. Драгоманова та Б. Грінченка. Переосмислення соціально-філософської доктрини марксизму в Україні: І. Франко, О. Терлецький, С. Подолинський, М. Грушевський, В. Винниченко.

ТЕМА 8. ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА СФЕРИ СУСПІЛЬСТВА

Праця і виробництво у суспільному житті людей. Суспільне виробництво і його структура. Людина як суб'єкт суспільного виробництва. Продуктивні сили і виробничі відносини. Форми власності і проблема соціальної нерівності. Причини появи капіталізму та капіталістичного суспільства: К. Маркс, М. Вебер, В. Зомбарт. Людина у світі планової та ринкової економіки. Поняття конкуренції. Вчення про закриті й відкриті суспільства А. Бергсона та К. Поппера. Глобалізм та антиглобалізм.

Суть соціального. Поняття «соціальна сфера». Раціональна та ірраціональна природа соціального. Соціальний час і соціальний простір. Соціальні спільноти: рід, плем'я, сім'я, народність, нація, політична нація. Школа «психології народів». Штучне формування наднаціональної спільноти «радянський народ» за часів СРСР. Проблеми становлення української політичної нації.

Структура суспільства: класові і стратифікаційні концепції диференціації суспільства (К. Маркс, П. Сорокін, Т. Парсонс, Р. Мертон). Комунікативні зв'язки у суспільстві. Сучасний соціальний ескапізм як втеча від реальності.

ТЕМА 9. ПОЛІТИЧНА ТА ДУХОВНА СФЕРИ СУСПІЛЬСТВА

Сутність політичного життя суспільства, його елементи та галузі. Філософські проблеми влади, її структура і типи (раціональний, традиційний і харизматичний). Органічна, теократична і договірна теорії походження держави.

Політична система і політичні інститути. Сутність і види політичних режимів. Форми політичного правління. Політичні конфлікти. Революційний та еволюційний розвиток суспільства. Політична еліта: теорія еліт. Соціально-філософське підґрунтя громадянського суспільства. Проблема насилля в політиці та політична практика ненасильницького руху. Плюралізм і демократія.

Основні політичні ідеології: зародження, розвиток та сучасні трансформації.

Сутність і зміст духовного життя суспільства. Елементи духовного життя суспільства (духовна діяльність, духовні стосунки, духовне спілкування, духовне споживання). Філософське осмислення людської свободи. Необхідність і свобода. Індивідуальна та суспільна мораль. Норми суспільної моралі. Співвідношення моралі і права. Галузі духовного життя суспільства. Поняття ідеології. Релігійне життя суспільства: людина у пошуках віри. Поняття свободи віри, догматизму та релігійного фундаменталізму.

Суспільна свідомість, її еволюція, структура та форми. Закономірності духовного життя суспільства. Критерії розвитку та показники функціонування духовного життя суспільства. Поняття та функції духовної культури. Соціальна філософія про масову свідомість (Г. Лебон, С. Московичі). Проблема маніпуляції масовою свідомістю.

ТЕМА 10. АНТРОПОСОЦІОГЕНЕЗ ТА КУЛЬТУРОГЕНЕЗ

Людина і природа. Поняття антропогенезу і теорії походження людини: креаціонізм та еволюціонізм. Становлення людини як соціальної істоти. Біологічне і соціальне у людині.

Особливості філософського осмислення проблеми антропосоціогенезу (теорія ноосфери Е. Леруа і В. Вернадського, християнський еволюціонізм П. Тейар де Шардена). Теорія етногенезу Л. Гумільова.

Поняття екології, соціальної екології та екологічної культури. Глобальні проблеми людства та шляхи їх вирішення.

Суть і структура культури. Людина у світі культури. Культура і цінності: структура цінностей і рівні культури. Суперечність між природою і культурою. Єдність і багатоманітність культур, культурний плюралізм. Історичні типи культур. Типологія культур. Масова культура, субкультура, традиційна культура, контркультура. Елітарна і масова культура, поняття кризи культури.

Сучасна глобальна цивілізація та проблема розчинення в ній самобутніх етнонаціональних культур.

ТЕМА 11. ФІЛОСОФІЯ У ПОШУКАХ СЕНСУ ІСТОРІЇ. ЕВОЛЮЦІЯ ІСТОРИЧНОЇ СВІДОМОСТІ

Есхатологічна ідея історії Августина. Хіліастичне вчення Йоахима Флорського про три царства. Історичний провіденціалізм в концепції Ж. Боссюе. Історичний колообіг у концепції Дж. Віко і теорія «вічного повернення». Філософія історії Вольтера. Філософсько-історична концепція Й. Гердера. Концепція Г. Гегеля про історичні та неісторичні народи як підґрунтя європоцентризму. Історична школа Л. Ранке. Культурно-історична школа І. Тена. Історицизм (В. Дільтей, Е. Трьюльч, Г. Ріккерт, Г. Зіммель та ін.) та його критика К. Поппером. Формаційний підхід до розуміння історії в марксизмі. Ідея історії Р. Колінгвуда. Екзистенційна концепція сенсу і призначення історії К. Ясперса

Сучасні концепції філософії історії.

Прогностика і футурологія. Діяльність Римського клубу.

Філософія історії в Україні.

Філософія історії: предмет, об'єкт, методологія. Історіософія та історіографія. Закони та рушійні сили історії. Суб'єкти історичного процесу. Діалектика історичного розвитку. Роль особистості в історії. Свобода і відповідальність в історії.

Ідея соціального та історичного прогресу. Рушійні сили, критерії та напрямки прогресу. Ідеал та його роль в розумінні перспектив історичного розвитку. Прогрес і регрес. Перспективи історичного прогресу та його межі. Соціальна еволюція і соціальна революція.

ТЕМА 12. ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ У СТРУКТУРІ НАУКОВОГО ЗНАННЯ. ІДЕЯ ОСВІТИ ТА ЇЇ ФЕНОМЕН

Поняття філософії освіти, її предмет і завдання. Дуалізм філософії освіти. Філософія освіти як галузь пізнання: об'єкт і предмет дослідження. Особливості філософського осягнення освіти. Методологічні функції філософії освіти. Філософія освіти та її взаємодія з іншими галузями філософії та наукового знання. Необхідність філософського осягнення феномену освіти.

Ідея освіти та її витоки. Поняття «освіта» та його різні значення. Феномен освіти. Опосередкована та цілеспрямована освіта. Філософське вчення про людину та його методологічне значення для розвитку освіти. Людинотворча місія освіти. Ідея «другого народження». Філософська концепція самопізнання. Освіта і культура.

ТЕМА 13. ЦІЛІ, ЦІННОСТІ, ІДЕАЛИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ОСВІТИ

Філософське розуміння категорій «ціль» і «цінність». Цілі в освіті. Осягнення освіти як цінності. Еволюція ціннісної феноменології освіти. Цінності консерватизму та лібералізму у філософії освіти. Особистісна парадигма в освіті. Розуміння цінностей освіти в українській філософії. Національні й загальнолюдські цінності та їх роль у сучасній освіті. Морально-етичні засади розвитку освіти. Формування змісту і методів освіти у контексті цілей і цінностей освіти.

Ідеал освіченості. Освіченість як іншість. Освіченість та ідеал освіченості в різних філософських концепціях та суспільствах. «Homo educatus» – новий еволюційний тип людини. Єдність мети і результатів освіти. Загальна мета та її результати. Проміжна мета і результати освіти. Особистість людини як результат освіти. Критерії результатів освіти. Якість освіти як критерій освіти: суспільний вимір результатів освіти.

ТЕМА 14. ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПОСТУП ОСВІТИ

Поняття освітнього простору. Формування освітнього простору. Школа – інституційна основа освітнього простору. Зародження і трансформація ідеї університету. Класичний і дослідницький університет.

Суб'єкти освітнього простору. Закономірності розвитку освіти. Освіта і держава. Розвиток освіти як системи. Регіональна і національна системи освіти. Сфера освіти. Суспільне і національне в освіті. Національний і глобальний освітній простір. Національна і глобальна освіта: відчуженість, взаємодія, інтеграція. Освіта як відкрита система: виклики і перспективи. Універсалізація діяльності інституцій освіти. Особливості глобального освітнього простору.

ТЕМА 15. ОСВІТА В СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ. ФУТУРОЛОГІЯ ОСВІТИ

Філософське розуміння розвитку. Сталий розвиток. Наука і освіта – визначальні чинники суспільного розвитку. Бачення суспільства знань. Теорія «людського капіталу». Сукупний інтелект нації та її конкурентоспроможність. Освіта в структурі індексу людського розвитку. Концепція освіти впродовж життя.

Кризи в освіті та криза освіти. Масова освіта: потреби особистості та суспільства. Зміна освітніх парадигм. Стратегії освіти. Освіта як сфера майбутнього часу. Альтернативні освітні системи. Інституційні та організаційні трансформації в освіті. Інноваційна освіта майбутнього.

II. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. Історія соціальної філософії: Підручник для студ. вищих навч. закладів. – К.: Тандем, 2000. – 416 с.
2. Бойченко І. Філософія історії: Підручник. – К.: Знання, 2000. – 723 с.
3. Герасимчук А., Тимошенко З. Курс лекцій з філософії: Навч. посіб. – К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2002. – 422 с.
4. Гусєв В. Вступ до метафізики: навч. посібник. – К.: Либідь, 2004.
5. Добронравова І., Білоус Т., Комар О. Новітня філософія науки. Підручник. – К.: Логос, 2009. – 243 с.
6. Єрмоленко А. Комунікативна практична філософія. – К.: Лібра, 1999. – 488 с.
7. Зарудний Є. Філософія: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2007. – 200 с.
8. Історія української філософії: Підруч. / В. Горський., К. Кислюк. – К.: Либідь, 2004.
9. Історія філософії: Підручник / В. Ярошовець, І. Бичко, В. Бугров та ін.; за ред. В. Ярошовця. – К.: Знання України, 2006. – 1200 с.
10. Історія філософії в її зв'язку з освітою: Підручник. / Г. Волинка, В. Гусєв, Н. Мозгова, І. Огородник; За ред. Г. Волинки. – К.: Каравела, 2006. – 480 с.
11. Огнев'юк В. Осягнення освіти: Підсумки ХХІ століття. – К.: Навчальна книга, 2003. – 111 с.
12. Пазенок В. Філософія: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2008. – 167 с.
13. Петрушенко В. Філософія: Курс лекцій: Навч. посіб. – Л.: Новий світ–2000, 2006. – 503 с.
14. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підруч. для вищ. навч. закл. / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. – К.: Генеза, 2006.
15. Філософія: Навч. посіб. / Л. Губерський, І. Надольний, В. Андрущенко та ін.; за ред. І. Надольного. – К.: Вікар, 2008. – 465 с.
16. Філософія: світ людини: Курс лекцій: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. / В. Табачковський, М. Булатов, Н. Хамітов. – К.: Либідь, 2004.

17. Ящук Т. Філософія історії: Курс лекцій. Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2004. – 536 с.

ІІІ. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ІСПИТУ В АСПІРАНТУРУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 033 ФІЛОСОФІЯ

1. Філософія та її місце в системі наукового знання.
2. Філософія та світогляд. Ідеалістичний та матеріалістичний світогляд.
3. Філософія як теоретична основа світогляду освіченої людини.
4. Цінності та ціннісні орієнтації.
5. Філософія в системі культури. Основні функції філософії.
6. Культурно-історичні передумови виникнення філософії.
7. Особливості та проблеми давньоіндійської і давньокитайської філософії.
8. Космоцентризм давньогрецької філософії.
9. Філософія Античності (Сократ, Платон, Арістотель).
10. Соціально-політичні погляди античних філософів.
11. Філософія раннього еллінізму. Кініки і скептики. Епікурейці. Стоїцизм. Неоплатонізм.
12. Християнсько-релігійний характер західноєвропейської філософії Середньовіччя.
13. Антропоцентризм і гуманізм західноєвропейської філософії епохи Відродження.
14. Західноєвропейська філософська думка XVII–XVIII ст. Проблеми науки і наукового методу пізнання.
15. Філософія французького Просвітництва.
16. Німецька класична філософія та її місце в історії світової філософської думки.
17. Філософські погляди І. Канта.
18. Філософія Г.В.Ф. Гегеля: система і метод.
19. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.
20. Перегляд класичної моделі світорозуміння філософією XIX ст. (позитивізм, марксизм, філософія життя).
21. Характерні риси, тенденції та напрями розвитку західної філософії XX ст.
22. Головні особливості та етапи розвитку філософської думки в Україні.
23. Г.С. Сковорода – родоначальник української класичної філософії.
24. Філософські погляди у творчості Т. Шевченка, І. Франка і Л. Українки.
25. Категорія “буття”, її сутність та специфіка. Основні форми буття.
26. Світ як всеохоплююча і безмежна реальність. Об’єктивне буття і Я-буття.
27. Історія поглядів на матерію. Буття матерії. Матеріальна єдність світу.
28. Основні структурні рівні матерії. Матерія, рух, простір і час.
29. Основні категорії філософії. Загальний зв’язок і взаємодія. Ідея закону.
30. Філософська антропологія – вчення про природу, сутність і призначення людини.
31. Людина і її буття в світі. Філософська проблема пізнання людини.
32. Багатомірність людини. Людина і людство.

33. Особистість і Я. Ідея особистісної неповторності.
34. Загальне уявлення про душу. Душа і тіло. Проблема єдності духовно-ідеального і матеріального.
35. Свідомість і її творча сила. Структура свідомості.
36. Свідомість, самосвідомість і рефлексія. Свідоме і несвідоме.
37. Розум і мудрість. Свідомість, мова і спілкування. Свідомість і “штучний інтелект”.
38. Пізнання, його сутність, форми, можливості.
39. Проблема пізнання світу і філософський скептицизм.
40. Багатоманітність видів пізнання. Взаємозв’язок теорії і практики.
41. Співвідношення знання і віри.
42. Суб’єкт і об’єкт пізнання.
43. Поняття істини. Філософські концепції істини та її критеріїв.
44. Чуттєве, емпіричне і теоретичне пізнання.
45. Мислення: його сутність і основні форми.
46. Методи і прийоми дослідження.
47. Філософія освіти та її роль в осягненні соціокультурного феномену освіти. Онтологія освіти.
48. Аксіологія освіти та основні парадигми її розвитку. Ідея неперервної освіти.
49. Національно-освітній ідеал: аксіологічні та етичні засади формування особистості.
50. Філософське вчення про самоорганізацію і управління освітнім процесом.
51. Освітній процес в контексті гносеології та теорії інформації.
52. Проблеми гуманізації сучасної освіти.
53. Роль науки в сучасній освіті. Методологія і логіка освіти.
54. Філософія педагогічних концепцій виховання особистості.
55. Основні науково-філософські підходи щодо розуміння суспільства та його історії: натуралізм, ідеалізм, матеріалізм.
56. Поліваріативність світової історії. Проблема спрямованості історії. Суспільний прогрес та його критерії.
57. Майбутнє людства як предмет філософського дослідження і прогнозування. Футурологія.
58. Історична необхідність (закономірність) і вільна свідомо діяльність людей. Стихійне і свідоме в історії. Фаталізм і волюнтаризм.
59. Суспільство як самоорганізуюча і саморозвиваюча система.
60. Пошуки соціальної стабільності. Ідея громадянського суспільства і правової держави.
61. Цивілізація і цивілізаційний розвиток. Сучасна цивілізація і глобалістика.
62. Мир і війна в історії людства.
63. Суспільно-економічні формації і цивілізації як моделі історичного процесу.
64. Соціальна структура суспільства, її особливості у традиційному, індустріальному та інформаційному суспільстві.
65. Загальнолюдські цінності як соціокультурний феномен.
66. Ідея і сутність нації. Національна самосвідомість і націоналізм.

67. Любов, шлюб і сім'я. Сучасні демографічні виклики.
68. Філософія економіки. Філософсько-економічний спосіб мислення.
69. Праця і її розуміння філософією.
70. Людина і природа: проблеми екології. Поняття біосфери і ноосфери.
71. Філософське розуміння власності. Суб'єкт і об'єкт власності. Власність і форми соціальних відносин.
72. Система соціально-економічного управління. Держава і управління економікою.
73. Ринкові відносини і державне регулювання економікою. Економіка, право і мораль.
74. Політика як явище суспільного життя. Пошуки соціально-політичної стабільності.
75. Співвідношення природного і соціального в житті суспільства.
76. Еволюція філософських поглядів на природу суспільства.
77. Природне середовище життєдіяльності суспільства, його вплив на суспільне життя.
78. Географічний детермінізм. Філософське обґрунтування геополітичних концепцій.
79. Ідея права: право влади і влада права.
80. Соціальна справедливість як правова цінність.
81. Сутність держави і політичної влади. Ідея розподілу влади. Політика і мораль.
82. Лібералізм і демократичні цінності. Права людини і її гідність.
83. Тоталітаризм і його вплив на виховання людини.
84. Духовне життя суспільства і духовна культура.
85. Суспільна свідомість: сутність і рівні. Ідеологія як форма суспільної свідомості. Політична культура і політична свідомість. Правосвідомість.
86. Глобалізм та його прояви.
87. Моральні засади в житті суспільства.
88. Роль філософії культури в сучасному освітньому процесі.
89. Соціалізація і персоналізація людини як процес освоєння і творчості культури.
90. Наука, мистецтво, мораль – способи відтворення основних параметрів людського буття.

IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Оцінка «відмінно» ставиться, якщо претендент повно і правильно відповідає на питання, виявляє розуміння завдань сучасного філософського знання, демонструє своє особисте ставлення до них, виявляє виражену суб'єктивну позицію, вільно оперує філософськими поняттями, демонструє уміння розглядати філософські проблеми в загальному контексті міждисциплінарних підходів, порівнювати і оцінювати різні наукові підходи, виділяти проблеми, виникаючі суперечності, перспективи. Виклад питання базується на сучасному знанні суті

філософії, проблем її формування і розвитку, підкріплюється посиланнями на ключові роботи фахівців у цій галузі. Претендент виявляє знання історико-філософського процесу, ключових понять; розуміє закономірності і принципи розвитку сучасного наукового знання. Вільно веде діалог з членами комісії, користується сучасною філософською і науковою лексикою.

Оцінка *«добре»* ставиться, якщо претендент недостатньо глибоко і докладно представляє та оцінює різні підходи до даної проблеми. Для його відповіді характерна недостатня інтеграція міждисциплінарних знань, при поясненні сучасних філософських проблем допускається деяка еkleктичність знань, неповнота аналізу і слабка аргументованість власної точки зору. Відповідь на питання білету базується на знанні сучасних концепцій, проте спостерігається деяка суперечність методолого-теоретичних позицій. Претендент проводить взаємозв'язки висловлюваного теоретичного матеріалу з галуззю свого наукового дослідження. Діалог із членами комісії під час відповіді на запитання носить науково-філософський характер, відповіді претендента обґрунтовані, мова грамотна, з використанням сучасної філософської і наукової лексики. У викладенні теоретичних положень є неістотні неточності і недоліки.

Оцінка *«задовільно»* ставиться, якщо претенденту важко розкривати окремі положення сучасної філософії, відповідних теорій і концепцій. Положення, що висувуються, декларуються, але недостатньо аргументуються, не розкривається суть відмінностей концептуальних підходів. Відповідь на питання не має чіткого теоретичного обґрунтування, носить переважно описовий характер. У викладі матеріалу допускаються істотні помилки, відповідь носить репродуктивний характер і не відображає особистого ставлення претендента до висловлюваного знання, відповідь побудована не логічно, для чого постійно вимагаються уточнюючі запитання екзаменаторів. Претендент відчуває труднощі під час відповіді на запитання членів комісії, підміняючи наукове обґрунтування проблем міркуванням практично-побутового плану, характерні неточності у використанні філософської і наукової термінології.

Оцінка *«незадовільно»* ставиться, якщо претендент не володіє знанням сучасної філософії, його думки є поверховими та слабо аргументованими. Відсутнє розуміння міждисциплінарних зв'язків. Відповідь на запитання не має теоретичного обґрунтування, розкривається не в повному обсязі, виклад є нелогічним. При відповіді претендент виявляє незнання та нерозуміння більшої частини матеріалу, передбаченого програмою кандидатського іспиту, допускає істотні помилки, претенденту важко в їх виправленні навіть у разі запитань-уточнень екзаменаторів. Наукове обґрунтування проблем підміняється міркуваннями життєвого плану, в мові переважає побутова лексика, спостерігаються значні неточності у використанні філософської і наукової термінології.